MASCULINITAT I PODER

Un altre poder per unes altres masculinitats

Pere Almeda

Il·lustració de Lara Lars

Deia Bertrand Russell que el tema més fonamental de les ciències socials és el *poder*, de la mateixa manera que l'energia és fonamental en la física [1]. Però la comprensió del poder a vegades es dona per sobreentesa, i el cert és que ha quedat molt sovint en un segon terme en els debats filosòfics i polítics, i excessivament vinculat a la teoria de l'Estat i l'estudi de les seves institucions. Així, a l'hora de pensar el poder, la teoria político-jurídica i les ciències socials han privilegiat un objecte, l'Estat i la seva sobirania, ocultant la diversitat real de les figures del poder; ens convé, ara, repensar-lo transcendint o deixant al marge aquest tòtem.

El poder: un debat previ

Malgrat la rellevància que atorguem a la idea de poder, segueix sent un concepte flotant i a vegades obscur —tal i com diu Chul Han—, ple de nocions contradictòries o irreconciliables que ens poden abocar al caos teòric [2]. Tanmateix, el debat sobre el poder i el seu significat hauria de ser previ o anterior a moltes discussions. Si volem interpretar les dinàmiques del món d'avui, esdevé imprescindible i urgent analitzar críticament les diferents aproximacions i teories del poder, tot intentant desvelar la naturalesa d'un concepte no pacífic i que tampoc no és neutral. Les maneres i accepcions del poder i el seu

desplegament determinen el marc de les relacions humanes, donen forma a les institucions, sentit als processos socials i estructuren el món que vivim, habilitant o limitant la seva transformació.

Poder, dominació i masculinitat

Si posem el focus en les aportacions cabdals que la perspectiva de gènere i els feminismes han fet en relació amb l'anàlisi de les relacions de poder, observem la forma en que han permès desconstruir una realitat històrica centrada en els interessos i els privilegis dels homes, que descriu una versió del poder entesa com a *dominació* i arrelada en les asimetries i efectes de la violència. Els feminismes desvetllen aquesta realitat i denuncien com els homes han concentrat secularment el poder, dotant-lo de significació i discriminant, sotmetent i excloent estructuralment les dones.

Una idea de poder que parteix de les relacions de força i coerció, en les quals els subjectes s'imposen els uns als altres cercant la submissió i l'obediència, i que la dialèctica hegeliana de l'amo i l'esclau desenvolupa com a metàfora per interpretar el món i donar a conèixer la naturalesa humana. Un món que evoluciona fet a la mida dels *homes*, de la seva força i el seu poder i que, a la vegada, és també captiu d'una visió molt concreta d'allò que suposadament representa la *masculinitat* i que esdevé hegemònica. Una mistificació del que és ser un home i que es presenta com un significat únic, intemporal i universal. A més, la consolidació d'unes determinades perspectives del poder ha evolucionat en paral·lel a una determinada construcció de les masculinitats. Així, la concepció clàssica del *poder*, entesa com a dominació, ha quedat indefectiblement vinculada a uns processos i etapes històriques "protagonitzades" i monopolitzades pels homes, prioritzant també la seva versió heteronormativa. Una masculinitat que, com a valor social i polític, ha impregnat i donat forma a les societats i les seves institucions. Poder i masculinitat s'han retroalimentat i han forjat una correspondència que vincula un determinat imaginari del que representa ser home amb unes estructures socials que despleguen una idea concreta de poder, identificant-se l'una amb l'altra de manera gairebé indissociable.

> Poder i masculinitat s'han retroalimentat i han forjat una correspondència que vincula un determinat imaginari del que representa ser home amb unes estructures socials que despleguen una idea concreta de poder

Un "protagonisme" dels homes i una idea de *masculinitat* que ha consolidat unes relacions de poder que, en primer lloc, han suposat l'opressió de les dones i la seva ocultació històrica, però que han desplegat, alhora, moltes altres dimensions de jerarquització i dominació social, política, econòmica, cultural o sexual. És en la modernitat on es consoliden conceptes com nació, estat o classe social que són fonamentals per comprendre després el nacionalisme, l'imperialisme o el colonialisme, així com el desenvolupament

capitalista i la lluita de classes. Conceptes i àmbits que en l'actualitat només es poden comprendre si inclouen, també, la visió de la interseccionalitat feminista i que mostren com les qüestions de gènere són fonamentals per copsar la seva fonamentació o evolució.

A mode d'exemple, la idea de *nació* en tant que subjecte titular de la sobirania, basada en un poble d'homes lliures, exclou ja en origen les dones; una nació que en el seu "desig" d'estat, *state building* i en el moment liberal també foragita del poder les dones, les priva dels drets de ciutadania i evita la seva participació activa en la vida pública. O el desenvolupament capitalista, que no reconeix ni remunera el treball de les dones, ni les funcions essencials de les cures o la reproducció com a base pel sosteniment de l'economia, tal i com descriu magistralment Carole Pateman [3] o altres autores. Una entramat complex de poder, el patriarcat, que situa als homes en els rols de dominació i que subordina i oprimeix estructuralment les dones, que són, ni més ni menys, la meitat de la humanitat!

És des de la interseccionalitat feminista que identifiquem els diferents eixos de desigualtats i les relacions de poder que s'entrecreuen, aportant una reflexió política i teòrica al voltant del gènere, les classes socials, el color de la pell, l'origen cultural-nacional o l'orientació sexual. Des d'aquesta perspectiva, i resseguint les crítiques contra la masculinitat hegemònica, ens adonem que no només les dones pateixen els seus efectes i conseqüències, sinó que aquells que representen una masculinitat dissident són també damnificats per les imposicions heteronormatives. Així, l'origen i la classe social o l'orientació sexual converteix a molts homes en subjectes sense poder, amb risc d'exclusió o discriminació i sotmesos a dominació i subalteritat.

Només la masculinitat hegemònica, tal i com l'expressa Michael Kimmel, seria la forma exitosa de ser home [4]. Un èxit que el patriarcat projecta en aquells que reuneixen els criteris per ser considerats *homes de veritat* i que es comporten com a tal, posant en concordança el sexe amb el gènere i amb el desig. Homes que tenen i ambicionen el poder, que el sistema legitima per ocupar la seva centralitat i que es presenten com el patró i el subjecte de la universalitat.

Les fal·làcies i constriccions dels *homes de veritat* són, però, una evident limitació de les llibertats, l'autonomia individual i del desig que mou la vida. La masculinitat subversiva surt del conformisme disciplinari d'aquesta noció per reconfigurar unes altres relacions de poder. Subvertint les masculinitats de dominació i fent proliferar les dissidents.

Si bé és cert que, a mesura que la crítica a la masculinitat hegemònica avança, són molts els homes que se senten disconformes o incòmodes amb les actituds i expectatives que s'esperen d'ells, però també és veritat que són molts els homes que tenen moltes dificultats per sortir dels rols i estereotips de la masculinitat hegemònica, o que ens beneficiem dels avantatges i privilegis que se'n deriven. La dificultat de renunciar dels privilegis! A vegades, segons Jablonka, defensar la justícia de gènere com a home és lluitar contra un mateix [5]. Molts d'altres es mostren també incapaços d'assumir certes activitats com ara les relacionades amb les cures i amb activitats històricament feminitzades. I en la vessant més preocupant, veiem també com molts homes no prescindeixen de la violència per mantenir el seu estatus o l'utilitzen per imposar-se en la seva relació amb les dones. Només

cal veure les estadístiques dramàtiques de la violència masclista i sexual arreu del món.

Tanmateix, ni la masculinitat té perquè estar vinculada a la violència, als privilegis o a l'heteronormativitat, ni el concepte de poder ha d'estar vinculat a la dominació. Poder i masculinitat són una construcció social, un relat elaborat ple d'intencionalitats, de legitimació d'un ordre establert i al servei d'uns interessos i uns beneficiaris concrets.

Desmuntar el sistema que associa el binomi *Home-Masculinitat* amb el *poder* —que a més en tots dos casos és una producció social i no una determinació biològica— ens permet visualitzar les estructures i el funcionament patriarcal. El repte consisteix en descodificar la relació entre quin poder i quina masculinitat, analitzant des d'una perspectiva crítica els seus significats i simbolismes, tot desnaturalitzant l'ordre social de gènere i qüestionant el model que sustenta el "ser homes" amb una estructura ideològica que es tradueix en relacions desiguals de poder.

> Ni la masculinitat ha d'estar vinculada a la violència o als privilegis, ni el concepte de poder ha d'estar vinculat a la dominació. Poder i masculinitat són una construcció social de legitimació d'un ordre establert

Cal trencar, doncs, amb una concepció unívoca de les idees de poder i masculinitat per desenvolupar perspectives més àmplies o alternatives que ens serveixin per explicar una realitat que és dinàmica i que aspirem a transformar. Això implica fer aflorar les altres masculinitats possibles o dissidents, i promoure noves concepcions normatives sobre les quals orientar les transformacions que necessitem. Els feminismes i la perspectiva de gènere són una oportunitat per capgirar aquesta realitat, tot contribuint a redefinir el poder i les masculinitats des d'uns principis d'emancipació, autonomia i equitat, alhora que democratitza la seva naturalesa i l'orienta al bé comú i la justícia.

La transformació de les nocions de poder

Per obrir camí i explorar els canvis que permetrien una redefinició crítica i una concepció del poder justa i legítima (si això és encara possible), interrelaciono en aquest text algunes de les perspectives de reflexió i anàlisi sobre el fenomen del poder que des dels feminismes [6], però no només, s'orienten envers aquest propòsit i que estan en diàleg entre si. Així, desenvolupo breument a continuació: les distincions teòriques entre el *poder com a recurs* o el *poder com a relació*; la diferenciació entre *poder sobre* i *poder per a* que han desenvolupat diverses autores, entre elles Amy Allen; les aportacions crucials d'Hannah Arendt, que impugnen la versió dominant de poder per retornar al seu origen (la paraula); l'enfocament de les capacitats de Martha Nussbaum; i, finalment, la reconfiguració del poder que emana de l'ètica de la cura.

El *poder* com a recurs o el *poder* com a relació?

A la perspectiva clàssica, el poder és concebut com a un recurs. Un bé que alguns posseeixen, que es té, o no es té. Aquesta perspectiva implica comprendre les dinàmiques de poder com un joc de suma zero: si es té el poder, l'altre no el té i, a la inversa, si es capgiren les relacions de força, el poder es perd i aquest passa a ser controlat per algú altre, uns individus, uns grups o classes socials, unes elits concretes, o bé les institucions i l'estat. Una definició de poder que passa inevitablement per la capacitat d'imposar unes conductes, uns límits i unes obediències no volgudes per la resta. La preocupació fonamental d'aquesta concepció se centra molt sovint en les maneres com s'obté el poder i en com es manté o es consolida després. El feminisme liberal de la primera onada partia d'aquesta concepció del poder, l'entenia com un bé que calia redistribuir equitativament entre les dones i els homes per tal d'invertir un repartiment desigual i injust. Si les noves masculinitats participaven d'aquest nou ordre havien d'admetre perdre poder per tal de possibilitar-ne la "redistribució" cap a les "*dones*". D'aquí la legitimació de les polítiques de discriminació positiva o "*affirmative action*", que havien de facultar l'accés a les *dones* a la igualtat d'oportunitats i a espais de poder dels quals fins llavors havien estat privades o vetades.

Si, en canvi, entenem el poder com l'efecte d'una relació, aquest no es pot posseir o mantenir, sinó que és conseqüència d'un vincle que es crea en una situació donada. El poder flueix i brota de les múltiples interaccions i relacions socials, en la línia que expressava Foucault. El *poder*, si no és quelcom estable —i no existeix cap situació on la dominació es mantingui per sempre—, és susceptible de transformar-se. La importància d'aquesta visió és que ens permet interpretar el poder com una oportunitat per maniobrar i canviar les dinàmiques d'una relació injusta o desigual. El poder com a relació fa possible actuar i obtenir uns resultats diferents de l'*statu quo* a partir d'un intercanvi just o raonable o anant més enllà de la imposició o la dominació, per obrir pas a l'acceptació, la identificació o el consens i el compromís.

El *poder sobre* o el *poder per a* (apoderament)

També podem intentar analitzar el poder a partir d'una tipologia que distingeix entre *poder sobre* i *poder per a*, que han desenvolupat diverses autores i autors. Vegem-ho.

El *poder sobre* representa la visió més clàssica del poder i consisteix en l'habilitat d'un individu o un grup d'imposar o limitar les opcions d'un altre en virtut d'un conjunt de factors estructurals, econòmics, culturals, socials o institucionals. Aquest tipus de poder acostuma a basar-se en la força, la coacció, la dominació o el control de determinats recursos. El *poder sobre*, però, s'imposa la majoria de vegades a través de la por, l'amenaça de la utilització de la força o també controlant el flux dels recursos que necessitem per viure: diners, aliments, atenció mèdica o, fins i tot, recursos més subtils com ara la informació, l'aprovació o l'*amor*. Hi estem tan acostumats a aquesta noció de poder, tan impregnats del seu llenguatge i les seves amenaces implícites, que sovint només ens adonem del seu funcionament quan veiem les seves manifestacions més extremes. El *poder*

sobre es basa en la creença de que el poder és un recurs finit que poden tenir alguns individus o grups i implica, per tant, que algunes persones el poden tenir i d'altres no. La dominació masculina sobre la dona o sobre una masculinitat no heteronormativa seria una forma de *poder sobre* [7].

El *poder per a* és, en canvi, l'habilitat i llibertat d'una persona individual d'assolir un fi o una sèrie de fins, a vegades malgrat la seva situació de subordinació [8]. És la capacitat de fer, de crear, de desenvolupar-se davant del món i de facilitar amb la pròpia existència l'existència d'altres. Implica l'apoderament dels subjectes per tal que puguin, des de la seva autonomia, actuar o cooperar de manera no coercitiva per transformar la seva realitat i la dels altres, tot renunciant a la voluntat de dominar. El *poder per a* ens permet explorar la categoria de l'apoderament, que és el procés pel qual els subjectes aparentment sense poder poden desenvolupar les pròpies capacitats i així tenir/adquirir un poder que parteix des de la pròpia existència. Poder com a capacitat de transformar-se a un/a mateix/a i allò que ens envolta. Sortint del dualisme radical entre poderosos/es i desapoderats/des [9]. Aquesta categoria permet comprendre com els subjectes de grups subordinats retenen també el poder d'actuar malgrat la seva subordinació. Es tracta d'una noció de poder sense trets distributius (no és un joc de suma-zero, on uns han de perdre perquè uns altres puguin guanyar) i no té perquè implicar uns efectes conflictuals.

> El poder sobre els altres s'imposa sovint a través de la por i l'amenaça de la utilització de la força

Totes dues tipologies ens permeten analitzar les situacions socials i avaluar-les en funció de quina sigui la noció de poder que s'utilitza i, a la vegada, podem polemitzar teòricament i debatre sobre les conseqüències d'optar per una o altra noció.

La visió de Hannah Arendt sobre el poder

Hannah Arendt, una de les filòsofes liberals més influents del segle XX, planteja la necessitat de repensar el món i la naturalesa del poder després de la devastació de la Segona Guerra Mundial i dels horrors de l'Holocaust. Arendt es qüestiona: com pot continuar la Humanitat, després d'Auschwitz? Podem seguir pensant de la mateixa manera després del nazisme i de l'aplicació d'una racionalitat industrial al servei de l'extermini?. «Fins i tot en els temps més obscurs tenim dret a esperar una llum… », dirà Arendt [10].

I, en efecte, per a Arendt aquesta llum passa per posar les bases d'una distinció disruptiva entre poder i violència. Trencant la perspectiva "*dolorosa*" del pensament polític dominant que entén el poder com l'eficàcia d'imposar la voluntat d'uns sobre la dels altres, i en la que no és possible diferenciar entre poder i violència. Un *poder* que, des del Leviatan hobessià que el liberalisme confirma, es concep com a violència institucionalitzada per preservar-nos de l'estat de guerra, i que Max Weber a inicis del XX també legitima des de la pretensió de limitar la violència en l'Estat democràtic [11]. Per Arendt, però, parlar de poder en aquest

termes no és parlar de poder, sinó que és parlar de violència i, com a tal, s'ha d'identificar i desvincular. Així, amb la dissolució d'aquest nexe, la filòsofa alemanya pretén desterrar la idea de que la dominació constitueix el problema central dels assumptes polítics. Ans al contrari, la visió del poder que ens hauria de ser "útil" hauria de partir del principi de no dominació. Arendt ambiciona, doncs, que l'aspecte central de la política hauria de ser la constitució d'espais on les persones puguin manifestar-se a través de la paraula i l'acció. Un retorn a l'àgora de les polis de la Grècia clàssica, que és l'espai propi i originari de la política i el poder [12]; al lloc on es produeixen les relacions humanes i l'intercanvi d'idees. Així, l'acció política més interessant és aquella que no es sotmet acríticament a l'assimilació del *poder*, sinó que reivindica la tradició revolucionària d'aquells que hi participen: l'acció política correspon a aquells que s'impliquen de manera autèntica en la vida de la comunitat, desplegant les seves capacitats, expressant la seva visió del món i arribant a acords que permetin l'acció i les decisions consensuades. El *poder* de la política és allò que diuen i fan els individus a l'àgora i a l'esfera pública, desplegant el seu potencial [13].

El poder, doncs, seria la capacitat humana d'actuar concertadament en una determinada comunitat. L'autoritat és el poder que exerceixen uns pocs amb el reconeixement d'aquells a qui se'ls demana obeir, i on la seva obediència no necessita de la por, ni la coerció. La força o la violència només s'utilitzen quan l'autoritat fracassa.

> Segons Hannah Arendt, el poder només podrà ser realment efectiu si inclou el consentiment d'aquells amb qui es relaciona; la supervivència i la legitimitat del poder està estretament lligada al grau d'adhesió que aconsegueixi suscitar i mantenir entre la ciutadania

Mentre que la majoria d'enfocaments sostenien que el poder té a veure amb la intencionalitat i la voluntat de l'individu per dominar la resta, Arendt respon que «el poder no pot ser mai una propietat individual» [14]. El poder pertany al grup i sobreviu només en la mesura que el grup roman de manera plural mentre dialoga i actua. I el poder només podrà ser realment efectiu si inclou el consentiment d'aquells amb qui es relaciona. La supervivència del poder estarà, doncs, estretament lligada al grau d'adhesió que aconsegueixi suscitar i mantenir entre la ciutadania, i en el qual es fonamenta la seva legitimitat. Així, la vulneració dels drets humans inherents de cada persona i el no reconeixement i negació del valor de cada individualitat, suposaria la privació de la capacitat de parlar i d'acció, i desposseir-nos de la nostra condició humana [15]. Un poder, en definitiva, que ha de ser vist com un potencial de fer, de crear, de comunicar, sense coaccions.

El *capability approach* de Martha Nussbaum

Reprenent el fil d'Arendt, Nussbaum considera que l'aspecte més transcendent de la visió d'un poder que ens sigui útil és que les persones som capaços de pensar, de fer, de crear i/o de transformar. Una fortalesa que anomenem *capacitat d'agència*. Una capacitat que ens permet sortir dels contextos d'opressió i dominació a través d'un poder per resistir-se, rebel·lar-se i desenvolupar-se. Per Nussbaum, la interacció d'un context determinat amb les nostres capacitats bàsiques dona lloc a capacitats combinades on és possible la transformació [16].

Així, l'enfocament de les capacitats que desenvolupa conjuntament amb Amartya Sen, valora diversos factors a considerar: 1) la importància de les llibertats reals d'una persona; 2) les diferències, virtuts i habilitats de cada persona a l'hora de transformar recursos en activitats valuoses; 3) la naturalesa multivariada de les accions que donen lloc a la felicitat; 4) un equilibri de factors materialistes i no materials en l'avaluació del benestar humà; 5) la importància i preocupació per com estan distribuïdes les oportunitats dins de la societat [17]. Tots aquests factors han estat fonamentals, per definir els índexs de desenvolupament humà, que transcendeixen els indicadors que només mesuren el creixement econòmic com ara el PIB.

L'enfocament de les capacitats fa possible l'apoderament personal i col·lectiu, articulant un procés a través del qual els grups oprimits desenvolupen l'habilitat d'incrementar la seva autoconfiança i la seva força interior, identificant els factors que determinen la seva posició i el desafien al servei del canvi social, polític, econòmic, cultural o sexual.

El poder a partir de l'ètica de la cura

L'*ètica de la cura* desenvolupada per autores com Carol Giligan o Nancy Harstock a partir de les experiències de les dones amb la reproducció i la revalorització de pràctiques feminitzades, com ara la responsabilitat envers la família, representa una lògica alternativa a l'ètica dominant del capitalisme o el materialisme. Una ètica que incorpora a l'esfera pública l'experiència femenina de la cura i, més específicament, l'experiència de la maternitat. Un conjunt de funcions i responsabilitats sense les quals no se sosté la societat. Traient el valor de la cura de l'espai estrictament personal, familiar o particular per incorporar-lo com a valor universal que impregni el conjunt de relacions socials i polítiques.

L'ètica de la cura ens obliga a repensar el poder, integrant una nova dimensió: *poder* com aquella relació social que permet capacitar a les persones de qui tenim cura per fer-les participar en la societat i/o tenir una vida digna. Una cura que esdevé poder quan actua com a sentiment de responsabilitat, respecte i capacitació envers la comunitat de la qual formem part. Una ètica de la responsabilitat que constitueix unes formes alternatives de lideratge, no només en l'àmbit polític, sinó també en l'àmbit social i econòmic. Introduint en l'esfera pública estils de poder i direcció vinculats al consens, l'apoderament de tercers i l'exercici de l'empatia o altres característiques que es consideraven virtuts només en l'esfera privada. L'ètica de la cura, aplicada a la noció de lideratge i poder, dota de

significat les responsabilitats publiques i les orienta al bé comú i la confiança, característiques indispensables en una autoritat reconeguda i legítima.

Abolim el poder com a dominació i desplacem les masculinitats hegemòniques

Parlar de *poder* i *masculinitat* avui significa deixar enrere les velles concepcions hegemòniques i també les seves conseqüències —perquè ja sabem cap a on ens porten— per obrir i oferir alternatives que ens orientin cap a altres horitzons desitjables. El desafiament consisteix en aprendre a desvincular-nos col·lectivament dels atributs i qüestions que han definit les visions de poder i les masculinitats hegemòniques, de tal manera que no ens condueixin a la repetició dels mateixos errors, injustícies o desigualtats.

Mentre que la noció del poder vist com a dominació segueix sent vigent i imprescindible per descriure i denunciar unes realitats plenes d'opressió, el conjunt de perspectives crítiques desenvolupades en aquest text —i moltes altres que no s'han inclòs— ens ajuden a desplaçar i aïllar aquesta visió que ja no ens és "útil" i a treballar envers una nova mirada per fer del poder, si encara és possible, quelcom desitjable o almenys raonable. En aquest sentit, ens hi ajuda el fet de concebre el poder com el resultat d'una relació que no és immutable i que podem canviar i subvertir per donar-li la volta. Comprendre també que, si realment aspirem a emancipar-nos, no hauríem d'ambicionar la redistribució del poder, sinó la seva abolició, quan aquest és entès com a dominació. L'única noció de poder que ens interessa és aquella que ens capacita i ens obre a un món de possibilitats que trenquen amb la lògica hegemònica, aquella que desestabilitza les estructures de poder clàssic. Un *poder per a* que ens faculta per parlar i expressar-nos col·lectivament, per passar a l'acció i crear les nostres pròpies condicions de benestar i progrés, tal i com deia Hannah Arendt. O un *poder com a capacitat d'agència*, per capgirar la dominació i desfermar les nostres potencialitats. O un poder, entès com una responsabilitat i cura envers els altres i la comunitat que ens acull, que es converteix en una ètica compartida en un món que valgui la pena viure.

> És necessari avançar en la deconstrucció de la masculinitat hegemònica i trobar altres maneres de ser homes: la redefinició de les masculinitats passa per la revisió de les experiències de vida i per sortir de la dimensió opressiva del poder

A la vegada, també se'ns fa molt evident la necessitat d'avançar en la deconstrucció de la masculinitat hegemònica. Un procés lent i progressiu que comença pel seu desplaçament de la centralitat del poder, fent emergir i construint altres masculinitats i models de relació alternatius que tendeixin cap a millors formes de convivència entre les persones. La *masculinitat de la no dominació*, la dels homes justos en paraules de Jablonka [18], consistiria en abstenir-se d'interferir arbitràriament en la voluntat de la resta, garantint les

condicions socials i polítiques perquè tothom pugui gaudir de les seves llibertats i opcions vitals. Una redefinició de les masculinitats que passa necessàriament per la revisió de les nostres experiències de vida i per sortir de la dimensió opressiva del poder, quan es fonamenta en la identitat i el binarisme de gènere com a matriu de dominació, com ens desvela magistralment Judith Butler. L'objectiu fonamental seria trobar altres maneres de ser homes i persones, construint vincles i processos d'emancipació i equitat, mentre foragitem totes les formes de violència, dominació i discriminació.

REFERÈNCIES

1 — Russell, B. (2004) *Power: A New Social Analysis.* Londres: Routledge.
2 — Han, B.-C. (2016) *Sobre el poder*. Barcelona: Herder Editorial.
3 — Pateman, C. (1988) *El contrato sexual*. Barcelona: Anthropos.
4 — Kimmel, M. (1997) "Homofobia, temor, vergüenza y silencio en la identidad masculina. Poder y crisis". *Ediciones de las Mujeres* N.º 24. Isis Internacional / FLACSO.
5 — Jablonka, I. (2020) *Hombres justos. Del patriarcado a las nuevas masculinidades*. Barcelona: Anagrama.
6 — Veure l'article de Maria de la Fuente que sistematitza la reflexió feminista sobre el poder de les darreres dècades. "Ideas de poder en la teoría feminista". *Revista Española de Ciència Política*. Núm. 39 pp. 173-193.
7 — Allen, A. (1999) *The Power of Feminist Theory*. Boulder: Westview Press.
8 — De la Fuente, M. (2005) "Ideas de poder en la teoría feminista". *Revista Española de Ciencia Política*. Núm. 39 pp. 173-193.
9 — Wartenberg, T. E. (1990) *The Forms of Power : from Domination to Transformation*. Philadelphia: Temple University Press.
10 — Arendt, H. (2017) *Hombres en tiempos de oscuridad*. Barcelona: Gedisa Ed. (2017).
11 — Per a Webber, l'Estat és aquella associació política coactiva amb una organització permanent (*politischer Anstaltsbetrieb*) en la qual el seu aparell administratiu-burocràtic aconsegueixi mantenir amb èxit la seva pretensió de monopoli de l'ús legítim de la força física per al compliment de l'ordre.
12 — Arendt, H. (1954) *What is Authority?* Disponible en línia.
13 — Per a Hannah Arendt, la vida activa és: *«…mitjançant l'acció i el discurs, les persones mostren qui són, revelen activament la seva identitat… El poder és allò que manté l'existència de l'esfera pública, el potencial espai d'aparició entre les persones que actuen i parlen…El poder només és realitat on paraula i acte i no s'han separat. On les paraules no estan buides i els fets no són brutals…les paraules són per descobrir realitats i els actes no es fan servir per violar i destruir sinó per establir relacions i crear noves realitats».* Arendt. H. (1958) *La condició humana*, Barcelona: Empúries, (2009).
14 — Arendt, H. (2011) *Sobre la violència*. Barcelona: ICIP.

15 — Arendt. H. (2009) *La condició humana*, Barcelona: Empúries.
16 — Nussbaum, M. C. (2012) *Crear capacidades, propuesta para el desarrollo humano*. Barcelona: Paidós.
17 — Sen, A. (1993) “Capability and Well-Being”. *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
18 — Jablonka, I. (2020) *Hombres justos. Del patriarcado a las nuevas masculinidades*. Barcelona: Anagrama.

Pere Almeda
Pere Almeda i Samaranch és director de l'Institut Ramon Llull. Anteriorment havia sigut director del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i de la revista IDEES. Jurista i politòleg, té un Diploma d'Estudis Avançats (DEA) en Ciència Política i un postgrau en Relacions Internacionals i Cultura de Pau. És professor associat de Ciència Política a la Universitat de Barcelona. Ha treballat i col·laborat en diverses institucions com ara el Parlament de Catalunya, el Parlament Europeu o el Departament d'Afers Polítics de la Secretaria General de Nacions Unides. Va ser coordinador del projecte internacional del recinte Històric de Sant Pau i de la Fundació Catalunya Europa, liderant la iniciativa *Combatre les desigualtats: el gran repte global*.